

## ФЕНОМЕНЪТ „УЧЕНИЧЕСКИ И СТУДЕНТСКИ БИСЕРИ“ И ЦЕННОСТИТЕ НА МЛАДИТЕ ХОРА

Надя Кантарева-Барух

Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“

**Резюме.** Регистрирането на проблем и последващият анализ на различните му аспекти несъмнено пораждат предположение за това как да бъде разрешен самият проблем. Логична е хипотезата, че колкото по-широко огласен е съответният анализ, толкова по-амбициозна е идеята той да концентрира внимание и формира обществено отношение към сериозни въпроси, още повече, когато тези въпроси засягат различни социални групи. Пример в това отношение са апелите на медиите – печатни, електронни, социални мрежи, които без пропуск всяка година публикуват поредици текстове с т.нар. „ученически и студентски бисери“ от държавните зрелостни или кандидатстудентски изпити.

**Keywords:** students' "pearls", Bulgarian classical literature, interpretation, media discourse, reading practices

По правило резултати от държавните зрелостни изпити или кандидатстудентската кампания са „златна жила“ за търсачите на тревожни симптоми, показващи, от една страна, смущаващата неграмотност, от друга – застрашената ценностна система на подрастващите. В предизвикания обществен диалог участват със своите личностни и/или професионални виждания педагози, експерти, родители, общественици, държавници, учени, социолози... Поставеното след „социолози“ многоточие подсказва не само очакваното твърде широко представителство в социалния дебат, а и насочва към традиционните социологически проучвания, които по „изпитно време“ се превръщат сами по себе си в тема на деня.

Изводи от национални и международни социологически изследвания сочат, че четенето – не само на художествена литература – е силно редуцирано занимание.

Статистиката дава тревожни резултати: 5% от българите не са прочели нито една книга през живота си, 12% са прочели до 10 книги, 16 % – до 100. Няколко пъти в седмицата книги четат 36% от анкетираните в представителното социологическо изследване социологическата агенция „Алфа Рисърч“<sup>(1)</sup>. Четенето на книги попада в четвъртата група по степен на предпочитание като дейност за свободното време – около 17%.

Изследванията на агенция „Алфа Рисърч“ през последните години очертават тенденция за спад в дела на читателите у нас – през 2002 г. са 62%, през 2006 г. – 58%. Активно четящи са 28% от пълнолетните българи.

В сравнителен план делът на времето, отделяно за четене в Европа, е средно 9% от общото свободно време, за отделните страни е 20 – 30 минути на ден. В България четенето е средно в рамките на 18 минути дневно, като в тях 8 минути са за книги.

В изводите от социологическото проучване се констатира, че интересът на младите към книгите е под средния за страната към момента, а именно тези навици и нагласи ще повлияват реалното поведение в бъдеще.

Аналогични са изводите за negliжиране на четенето, изведени в резултат на научно изследване на тема „Литературни мотиви в съвременния български печат“<sup>(2)</sup>. При проучване на теоретични източници, значими за проучваната проблематика, е ексцерпиран материал от съвременни български печатни медии. Разгледаните публикации са изведени от следните ежедневници: „Стандарт“, „Дневник“, „Монитор“, „Новинар“, „24 часа“, „Труд“, „Сега“; седмичника „Аз Буки“ и списание „Тема“.

Изследвани са 300 заглавия в броеве от периода 2000/2015 г. на споменатите издания с основна цел да се установи използването на литературни цитати, имена на литературни герои, автори и заглавия от българската художествена класика, изучавана от поколения в средното училище. Презумпцията е, че няма българин, който да не я е изучавал в часовете по литература, както и че средствата за масова информация достигат до възможно най-широка аудитория.

### **„Ученически и кандидатстудентски бисери“ – извадки от съвременния български печат**

Може да се каже, че всеки изпит – национално външно оценяване – е повод за автора на медиен текст да критикува образователната система именно чрез осмиване на интерпретативните несполуки на младите ни сънародници.

Имената на знакови български автори – Димчо Дебелянов, Атанас Далчев, Никола Вапцаров, Христо Ботев, Иван Вазов, Йордан Йовков, Гео Милев, заедно с категорично наложилите им се творби и герои, се явяват незаменим инструмент за изразяване на мнения и позиции в медийния дискурс, тъй като произведенията им са и част от учебно-изпитните програми в българското училище. Обект са на изпитни въпроси и задачи на матури и кандидатстудентски изпити и заради това често са цитирани като примери за недоразумения при интерпретации.

Недоумението се поражда от интерпретации на български ученици при тълкуването на посланията от литературата, която възприемаме като висока. В цитираните тук „бисери“ извадките са запазени в оригиналния си вид, за да се илюстрират максимално коректно начините, по които се изразяват кандидат-студентите, когато следва да анализират задълбочено проблеми от литературната история:

„По-скоро сме зачудени какво ли ще помнят днешните ученици, когато в един урок ще им преподават Ботев, Вапцаров, Смирненски, Гео Милев и Яворов едновременно. За да наваксат учителската стачка. Ще има бисери от рода на „Отрязаха му и двете ръце и пак го питат и го разпитват: Помниш ли, помниш ли, Балканджи Йово, тихия двор с белоцветните вишни?“<sup>(3)</sup>.

Голяма част от интерпретациите на тази тема са помествани на страниците на едни от най-четените ежедневници. Ясно е, че впечатляващото количество медийни публикации с цитати от ученическите съчинения имат определена цел. С тях авторите търсят дидактически ефект или просто използват подобни текстове за забавление на читателската аудитория:

„Дебелянов е израснал в тихия двор с белоцветните вишни, а Далчев – в затворено херметически пространство, затова двамата пишат по различен начин...“.

„Вапцаров е типичен комунист – нахакан, арогантен и убеден, че с вяра ще победи врага... Далчев се различава от Дебелянов по стила на писане и това, че единият пише проза, а другият се насочва към мереното слово. На техния фон Вапцаров изпъква като паметник на социалистическия реализъм. Далчев е толкова мрачен и пуст с неговата вечна смърт, че става банален до болка. За разлика от Вапцаров, Дебелянов е нежен, внимателен и понякога дори женствено-изтънчен. Той дори не се различава от любимата си, която лежи на смъртно ложе“<sup>(4)</sup>.

„Вчера и Димчо Дебелянов изгони зрелостниците от изпитната зала. Животът ни май се е напълнил с „отворковци“ – как да почувстват „самотата“ в лириката му! Е, задушевната тема иска и конкретни знания. Виж, за сравнението на фрази у Вапцаров и Елин Пелин може да заложиш и на обща култура. Ако я имаш!“<sup>(5)</sup>.

Изводи от настоящото изследване дори навеждат на мисълта, че т. нар. „ученически бисери“ стават по-популярни от самите текстове на оригиналните творби, или по-точно – откъсват се от тях като анекдот или виц и заживяват собствен живот.

Именно нуждата от промяна в образователната система открай време е повод за коментари, проявяващи се най-често чрез медийния дискурс. Предложения за реформи мотивират създаването на следната публикация:

„Учебната програма по български език и литература трябва да се съкрати или часовете трябва да се увеличат, беше друго от предложенията... За Димчо Дебелянов все не остава време в XI клас и го оставяме винаги за XII клас, обясни още Илиев от Варна. Ваня Георгиева от Видин поиска конкретно да се увеличат часовете по литература в последните два класа на гимназията. Сега в XI клас часовете по този предмет са 3, а в XII – едва 2. (...) Промените изпращат в историята произведения като „Ангелинка“, „Маминото детенце“, „Мойте песни“ и др. Остават „Немили-недраги“, „По жицата“, „Една българка“, „На прощаване“.<sup>(6)</sup>

Сред най-често обсъжданите в печатните медии теми, разработвани с помощта на литературни и извънлитературни мотиви, се открояват тези по актуални обществени проблеми, свързани с образованието. По време на провеждането

на Държавния зрелостен изпит и на кандидатстудентските изпити по български език и литература се създават текстове, които се приемат като иронизиращи „познанията“ на младото поколение върху произведенията на литературната класика. Разсъжденията са изпълнени с интерпретации, в които присъстват образите, които се срещат сравнително често в българските печатни медии. Сред тях на първите места обикновено попадат „историко-биографични“ справки, свързани с баба Илийца от разказа на Иван Вазов:

„В отговора на един от въпросите, свързани с „Една българка“, ученик е прекръстил калугера Евтимий на Патриарх Евтимий. Така е излязло, че търновският книжовник е изгонил баба Илийца от манастира, разказаха проверители“<sup>(7)</sup>.

„Като не намерила кой да я прекара, баба Илийца извадила кола и се прекарала сама... Много, ама много смешно, нали? Това е само един от бисерите, които седмокласниците произведоха на тема „Баба Илийца във време на изпитание“. И това лято не мина без баба Илийца, и това лято бисерите не ни се разминаха. Четем ги, защото са интересни.“

Авторът на последния цитиран абзац от в. „Новинар“, след позоваването си на резултатите от изпитните теми, извежда своите изводи, които са представени като равностойна за значението на класическата литература днес:

„Какъв е изводът от интересните бисери на кандидат-учениците в елитни гимназии и на кандидатите за студенти и от безинтересните факти, че те излизат неподготвени за работа от същите елитни гимназии и университети? Изводът е, че за нас все още са важни любопитките, а същественото е маловажно“<sup>(8)</sup>.

Именно чрез тези „любопитки“ обаче в медийния дискурс се въвеждат и „литературни ситуации“. Те са интересни, защото са изпълнили една от целите си – да препратят послания към масовия читател. Точно затова „същественото“ се омаловажава, защото не отговаря на рецепцията на определена аудитория, която пряко се интересува да опознае не литературния образец, а вариациите, свързани с него, постигащи комичен ефект. Смешната ученическа приумица за кола от разказа „Една българка“ вдъхновява авторите за създаването на пародирани статии, индиректно препращащи към т.нар. „бисери“. По този повод в сп. „Тема“ се появява материалът „Кол“, който изцяло постига целта си за осмиване на определени интерпретации на Вазовия разказ:

„Вазов неслучайно снабди баба Илийца с кол, а Ботев възкликна: „Тоз хайдутин, що го любиш, на кол утре да го видиш“... От „Една българка“ насам борбата с кола винаги се е свързвала с Освобождението. Баба Илийца води половинчасова борба с него, за да откачи ладията, и междувременно помага на четник“<sup>(9)</sup>.

В други текстове, които онагледяват похватите на пародиране, литературните мотиви се използват с цел да се постигне нарастване на степента на внушенията. От коментар, поместен във в. „Труд“, по повод присъствието на репортери от печатни и електронни медии по време на кандидатстудентските изпити разбираме каква част от ученическите анализи, положени в медийния дискурс, е търсена с

определени намерения. Тъй като подобни текстове имат по-скоро развеселяваща функция, те са добре приети от читателската аудитория. Чрез постигането на комичен ефект тези публикации пренебрегват сериозността на недопустимите грешки, които обаче нерядко са допускани от младите хора:

„Всяка година кандидатстудентските изпити предлагат много т.нар. бисери като този, който току-що прочетохте. Те стават повод да се посмеем, да поклатим глави в недоумение, да възкликнем „Ах, това образование!“ и след ден-два ги забравяме“<sup>(10)</sup>.

Макар и натоварени със силна емоционалност, наблюдават се публикации, чиято цел далеч не е да развеселяват. Апелативният момент е свързан с интенцията да се насочи общественото внимание към съществуващи или предполагаеми проблеми в социалната система чрез позоваване на чувствата. На страниците на сп. „Тема“ е поместена поредица от подобни коментари:

„Образователната реформа продължава да сече безмилостно стволите на българската култура... Всъщност жертва на образователната реформа е не толкова геният от Калофер, колкото изучаващите го... баба Илийца е роднина на Методий Илиенски и контрабандно е снабдявала с турски чорапи борците (за свобода?) на тържището в Илиянци“<sup>(11)</sup>.

„Дядо Йоцо и баба Илийца ще бъдат ли в немилост пред новото ръководство на министерството? С тези двама Вазови герои някои среди методично илюстрират всички неудачи в образованието...“

– Мисля, че това не е добрият начин да се обясняват несполуките. Не трябва да влизаме в конкретика, а много ясно да се структурират целите на различните етапи от образованието и по тях да работят достатъчно добри експертни групи... Ако тръгнем по линия – дали Вазов, дали Ботев, дали Балзак или Достоевски, мисля, че няма да стигнем до добро решение“<sup>(12)</sup>.

Употребата в тези извадки от медиен дискурс откроява не просто отделни случаи, а тенденция. За автора в съвременната печатна медия много важно е „ученото“ цитиране (подход, характерен за модернизма) с посочването на авторитети и дори допълнено с детайл от биографията му. Така авторът на медиен текст затвърдява позицията си на ерудит, за да остави възможно най-малко място за съмнение у потенциалния си читател към истинността на посланието, заложено в текста.

И все пак статия във в. „Новинар“ изпълнява своята цел. Отново е въведен литературният мотив в медийния дискурс, но този път, за да обърне внимание на наличието на грешното тълкуване и на възприятието, което младият човек има към литературата. За невежество не става дума, а за минимално познание върху базов материал, включен в учебната програма. Липсата на достатъчно култура прави трудно разбираеми и онези текстове, на чиито функции се базира въвеждането на метафори в медийния дискурс. Освен това правените констатации са категорични по въпроса за отдалечаването на съвременното образование от класическите произведения:

„Като стана дума за модернизация на образованието, трябва ли учениците да изучават Вазов по начина, по който е бил изучаван преди 10, 20 или 30 години?

– Смятам, че е добре новото поколение да поддържа минимум от т.нар. либерално образование... В тази ситуация се губи традиционното, но то не може да бъде, а и няма нужда да бъде изцяло спасено. Трябва да се запази един разумен минимум, без който вътрешната приемственост би се загубила“<sup>(13)</sup>.

Проблемът за непопулярността на литературната класика и за слабия ѝ авторитет в училищната среда се оказва твърде сериозен. В повечето разгледани публикации например образът на Вазовата героиня баба Илийца е споменаван по-скоро в контекста на проблематичното си наличие в учебната програма, а не като пример за достоен образ с героични характеристики. Така логично се появява коментарът във в. „Сега“ относно очерталата се тълкувателна тенденция:

„Що се отнася до списъка с автори, не ще влизам в дебата защо този, а не онзи. Диви ме обаче как една старица, баба Илийца, беше нарочена от родителите за душманин на непрокопсалите им деца. Появи се интернет подписка „Да изпратим баба Илийца на заслужена пенсия“. Разказът бил неразбираем, казват. Че и патриотарски. Действително, в творбата на Вазов ранен патриотар с непригодни дрехи и наивни мечти има късмета да налети, не щеш ли, на възрастна жена патриотарка, която прави-струва да спаси живота му, но всеуе, защото башибозукът го разстрелва залпово в една кошара ден по-късно. Но подобен карикатурен прочит не пенсионира Вазов и неговия разказ за човешкото съпричастие, а води до жални изводи относно днешните родители“<sup>(14)</sup>.

Авторът на медийния текст използва като пример и други литературни образци. Изказано е притеснението относно изгубената стойност на художествените герои, които не само са непознати за младото поколение, но биват нежелани и безинтересни за изучаване:

„Да пенсионираш автори и творби, е наивна свръхамбиция. Литературата сама сменя кожата си, понякога през няколко столетия. Умилителните „деца“, които впрочем са най-обикновени „ученици“, от това не поумняват... От посегателства върху класиката осиромашава метафоричният фонд на нацията. Да речеш, Бай Ганьо спестява много обяснения. Това е езикова икономия. Тъй и с Андрешко, Илийца, Йоцо, Кириак и бялата лястовица. Сигурно и те ще излязат в заслужена пенсия в неясното бъдеще. Когато днешната литература изгази от лепкавия дзифт на претенциозната скука. Но кои сме ние, та да я пришпорваме?“<sup>(15)</sup>.

В един етап от утвърждаването на тази тенденция би могло да се окаже, че литературните герои не биха били разбираеми за друг освен за самия автор на медийния текст. До какъв друг извод може да отведе пример като този, намерен в публикация на в. „Дневник“:

„Какъв „Сталкер“, на тях и баба Илийца им е много според загрижените за леснината на материала експерти от МОН“<sup>(16)</sup>. В това изречение се прави опит за тълкуване на оценяването на качеството на преподаване и усвояване на училищ-

ния материал – опит, който навежда на мисълта, че художествената литература е все по-далечна и непозната на съвременния човек.

На страниците на печатните медии не е изключение появата на анализи върху явлението „ученически бисери“, но съпроводена, основателно, в контекста не на осмиването на „ненаучилите се“ ученици, а напротив – търси се причината, която провокира възникването на толкова много хумористични рубрики в медийното пространство, и то в контекста на тема, която би трябвало да бъде поднесена на общественото внимание с гриф „тъжно“:

„Смешно е, че зрелостниците не знаят, че във Варна има корабостроителница. Но е жалко, когато тези „бисери“ са част от презентация на министерство. Какъв е изходът? Може би е крайно време да се смени философията на преподаване и на уроците в училищата“;

„Както биха казали просветни експерти – нищо ново под слънцето. Хумористичните рубрики във вестниците открай време се пълнят с бисери от изпита по литература“;

„Тази тенденция пак ще се запази. За съжаление, толкова знаят децата ни. Но по-страшното е, че толкова знаят и учителите...“<sup>[17]</sup>.

Материал от в. „Дневник“ постига в определена степен обяснение за произхода на проблема. Порочната практика да се заучават чужди мисли и това да е достатъчна гаранция за постигането на положителен резултат на училищния или дори на университетския изпит измества до голяма степен потребността от познаването на самия текст на литературния оригинал. Доброто наизустяване на популярни литературнокритически текстове оставя възможност да не се четат самите художествени първоизточници:

„Ако сте кандидат-студент, ще ви залеят с безброй съвети – „учи само това...“, „не забравяй да споменеш, че...“, „в никакъв случай не пиши есе“, „винаги бъди готов за Йовков и Далчев“. Така учениците трябва да се съобразят и наизустят куп неща, но не и да проявят истинското си ниво на знание. Помагалата и наръчниците за изпитите само затвърждават налагането на клишета и мнението, че е по-важно да можеш да помниш, а не да мислиш“<sup>[18]</sup>.

Във в. „Монитор“ се наблюдават две публикации по повод изпитите за прием в елитни гимназии след VII клас. Едната коментира тема, по която кандидат-гимназистите са разсъждавали през 2006 година, а другата засяга проблема с неграмотността сред учащите и алтернативите за премахването ѝ:

„26 991 кандидат-гимназисти писаха върху Вазовата повест „Немили-недраги“. Темата „Речта на Странджата – слово за страданието и родолюбието“ беше изтеглена измежду 20 други въпроса вчера...“;

„На мен въпросът ми се стори лесен. Искях да ми се падне „Немили-недраги“, коментира след препитването седмокласникът Захари. Той се надява оценките от изпитите да му стигнат, за да влезе в столичната френска гимназия.“<sup>[19]</sup>;

„Тази година кандидатите трябваше да анализират страданието и родолю-

бието в една реч от Вазовата повест „Немили-недраги“. Децата не изглеждаха щастливи от тази браилска история. Родителите разсъждаваха компетентно за структурната страна на темата и изискванията на оценителите, а вестниците в традиционното минорно настроение отбелязаха кратко, че речта на Странджата разплака седмокласниците<sup>“20)</sup>;

„... Та, неграмотността на младежите е реална и вече не е тайна. За нея открито говорят учители, преподаватели в университети, че и в просветното министерство. Новият министър даде да се разбере, че е наясно с проблема и затова екипът обмисля промяна на учебните планове. Целта е да се намали задължителният обем от знания, който трябва да се усвои за определен период от време, като се освободи повече време за упражнения, писане, смятане и разбиране на материала. Супер, дано да стане наистина и по-скоро. Така буквите няма да са немил-недраги за горките ученици, че току-виж и едноименната Вазова повест стане интересна за тях...“<sup>“21)</sup>;

Подобни разработки не просто изразяват отношението на медиите към социални проблеми и констатираят наличие на парадокси при опитите за разрешения на наболели обществени въпроси. Медийният дискурс в случая е добър инструмент, който осъществява съпричастност на аудиторията, към която е насочено посланието, и така гарантира във висока степен реализацията на авторовата интенция:

„Кой български автор харесват българските кандидат-студенти? Това е най-трудният въпрос на поредната кампания по прием в университетите. Ботев се води неразбран, Гео Милев – сложен, Дебелянов – кошмарен, даже Вазов не ставал, за Талев да не говорим. И това все определения на хора, които са се готвели като луди за приемен изпит по литература“<sup>“22)</sup>.

За разлика от авторите на медийни разработки, които чрез анализите си изразяват възмущение от факти, характеризиращи състоянието, в което се намира съвременната култура, наблюдават се и такива, които акцентират върху отминали реалности – например, когато е било немислимо да се извършват съкращения в програмата по литература в процеса на обучение. При списването на тези текстове използването на похвата „култ към миналото“, като инструмент за напомняне достойнствата на литературната класика, високо ценена от предходните поколения, има сериозен ефект, ако не върху широката аудитория, то към немалка част от нея. Сред авторите има и такива, които държат да демонстрират собствената си висока читателска култура, те проявяват жив интерес към класическата литература и за тях авторите от литературния свят са значещи и свързвани с конкретни произведения. Текст във в. „Труд“ дава пример за това, като използва имена на утвърдени класици на българската литература. Определянето на „добрите читатели“ като будно, но „зле облечено малцинство“ в следния цитат наистина може да бъде мото на четивната грамотност на днешното българско общество:

„Не, със сигурност не. Дори ако погледнем в литературния живот от миналото... Читателите, които със сърцата си са избрали Яворов, Дебелянов, Пенчо Сла-

вейков за велики, те също са били едно будно, съвсем непривигиригоровано, дори зле облечено малцигство. И въпреки това те са определящите. Вярвам, че такива хора се появяват и сега – възпитани, а някои и дори родени в това чистилице, през което минаваме“<sup>(23)</sup>.

За факта, че нечетящите въобще все повече се увеличават и респективно се отдалечават от интерес и навици да четат художествена литература, говорят многобройни публикации, които пряко не са посветени на темата за грамотността – функционалната или не – на съвременния човек.

На пръв поглед, алогично е при фактическо състояние на слаб интерес към художествената литература именно литературните заемки да се превръщат в инструмент за постигане на основни медийни функции като информиране, въздействие, апелиране. Нещо повече, средствата за масова комуникация с приоритет „атакуват“ и реципиенти, саморегистрирали се като нечетящи книги. В „Удоволствието от текста“ Барт се запитва: „дали писането в състояние на удоволствие прави мен, писателя, сигурен в удоволствието на моя читател? Ни най-малко. Читателя – аз трябва да го търся („да го задирия“), без да знам къде е“ (Барт, 2012). След като интелектуалецът Барт, със своя тесен кръг специализирана аудитория, сравнен с пространната и пъстра аудитория на една медия, може да каже това, то какво остава на автора на медиен текст. За него това „без да знам къде е“ има едно-единствено разрешение: използването на сигурно означаващото или на литературен топос, стереотипно предполагаем за „собствен“ в мисълта на „незнайно къде е читателят“.

За да се обясни наличието на голяма част от мотивите от литературни произведения в медиите, се поставя тезата, че именно литературните творби, изучавани в българското училище, дават възможност на автора да изрази своята идея пред читателя пряко и ясно. Авторът на медиен текст изхожда от това, че назованите образи са познати и следователно достъпни за съзнанието на читателя. И успява ли? Въпросът не е задължително риторичен. Ако се позволим на тезата на Пол де Ман, който в труда си „Алегии на четенето“ отрича човека като „обществен автомат“ или „магнетофон“, отразяващ всичко, което е възприел, то защо да не признаем, че реципиентът от „бисерите“ така е възприел, съответно интерпретирал и предал (пак по Де Ман) „преживените нови ситуации през филтъра на модела, който си е изградил. (...) речев отрязък може да бъде слушан от двама души едновременно, а да им въздейства по различен начин“ (Де Ман, 2000).

Макар и протичаща в медийна среда, комуникацията в случаи като посочените засяга и познания и читателски нагласи, характерни за естетическата сфера на общуване. Сфера, която предполага необходимостта от това знаците ѝ да бъдат предварително известни или разчетими, както и подлежащи на дешифриране (Добрева, Савова, 2000). И още, същата тази сфера дарява свободата както на адресанта за свободното изразяване на неговите представи, така и на самия адресат

да приеме тези представи през възможностите, които дава личното му културно равнище.

По време на провеждането на изследването се установява, че динамиката, с която се развива обществото, се отразява върху етическата, естетическата и религиозната представа за класиците на националната ни литература, споменати в медийния текст.

Забелязва се, че имената на автори, залегнали в основата на образователната програма в българското училище, се цитират от медиите наред със своите произведения и герои, които са възприети като постоянно присъстващи в учебната програма по литература в българското училище и които са предопределили в известна степен нравствените и културните идеали на съвременното общество. Поради тази причина тези идеали са се превърнали в емблема и същевременно в мерило за основни човешки възприятия за добро, красиво, правилно, достойно, както и техните противоположности: лошо, грозно, грешно, непочтено и др. Въз основа на твърдението, че всеки читател възприема текстовете, които чете, вследствие на редица фактори от познавателно, поведенческо и емоционално естество, се отчита заимстването на свързаните с литературата откъси като предпоставка за интерпретативна база на медийния текст.

От друга страна, тази общодостъпност далеч не означава повишаване на културните интереси, като изостря любознателността на модерния човек. Както посочва и Амелия Личева, Лиотар е категоричен: новите технологии водят до варварство – беден език, неграмотност, зависимост от стереотипите и от т. нар. колективно мислене, безмилостно моделиране на мненията от страна на медиите (Личева, 2007).

Дали е достатъчен подобен извод, или поне успокоява ли? Едва ли отговорът е утвърдителен. Като начало, ще се изтъкне причината: злободневната медийна тема всяка година по изпитно време е темата, поръчана от общественото настроение, неприемащо реалността на „ученическите и кандидатстудентските бисери“.

#### БЕЛЕЖКИ

1. Данните са от изследователския проект „Читателски практики в България 2014“.
2. Настоящата статия е част от дисертационен труд на тема „Литературни мотиви в съвременния български печат“ с автор Надя Кантарева-Барух.
3. Вж: На Орфей му спържиха маслото. Във: в. Новинар (07.11.2007)  
[http://novinar.bg/news/na-orfej-mu-sprzhiha-masloto\\_MjQwNDsz.html](http://novinar.bg/news/na-orfej-mu-sprzhiha-masloto_MjQwNDsz.html)
4. Вж: Старите моми на поета са като стари дървета. Във: в. Стандарт /27.07.2006/  
<http://paper.standartnews.com/bg/article.php?d=2006-07-27&article=154499>

5. Вж: Йолова, И., Във ВУЗ-а като на мача. Във: в. Труд (10.07.2009)  
<http://www.trud.bg/Article.asp?ArticleId=174873>
6. Вж: Маркова, З., Учители: Децата са неграмотни. Във: в. Дневник (26.03.2006)  
[http://www.dnevnik.bg/dnevnikplus/2006/03/26/237665\\_uchiteli\\_decata\\_sa\\_negramotni/](http://www.dnevnik.bg/dnevnikplus/2006/03/26/237665_uchiteli_decata_sa_negramotni/)
7. Вж: Патриарх Евтимий гони баба Илийца. Във: в. Стандарт (09.06.2011)  
<http://paper.standartnews.com/bg/>
8. Вж: Седларска, В., Баба Илийца във времена на евроизпитания. Във: в. Новинар (13.07.2004)  
[http://novinar.bg/news/baba-ilijta-vav-vreme-na-evroizpitaniia\\_MTM0MjsyNw==.html](http://novinar.bg/news/baba-ilijta-vav-vreme-na-evroizpitaniia_MTM0MjsyNw==.html)
9. Вж: Кол. В: сп. Тема (бр. 40 от 2007) <http://www.temanews.com/index.php?p=tema&iid=27>
10. Вж: Нейкова, М., Между мола и грамотността. Във: в. Труд (13.04.2011)  
<http://www.trud.bg/Article.asp?ArticleId=854023>
11. Вж: Ботев и рап реформите (коментар). В: сп. Тема (бр. 13 от 2004)  
<http://www.temanews.com/index.php?p=tema&iid=324&aid=7911>
12. Вж: Първанов, К., От образование няма да се пести дори в условията на криза (интервю с Йорданка Фандъкова). В: сп. Тема (бр. 36 от 2009)  
<http://www.temanews.com/index.php?p=tema&iid=570&aid=13766>
13. Вж: Царева, Ц., Оттеглянето от четенето има социална цена (интервю с доц. Александър Кьосев). В: сп. Тема (бр. 21 от 2008)  
<http://www.temanews.com/index.php?p=tema&iid=341&aid=8203>
14. Вж: Христов, И., Fuckin' Илийца. Във: в. Сега. <http://www.segabg.com/>
15. Пак там.
16. Вж: Пенчев, Б., Учи и ще си спасиш душата. Във: в. Дневник (05.02.2008)  
[http://www.dnevnik.bg/analizi/kolumnisti/2008/02/05/455461\\_uchi\\_i\\_shte\\_si\\_spasish\\_dushata/](http://www.dnevnik.bg/analizi/kolumnisti/2008/02/05/455461_uchi_i_shte_si_spasish_dushata/)
16. Вж: Коментар. Във: в. Труд (2011) <http://www.trud.bg/>
17. Вж: Филева, Л., Безкрайната ос на вертикала. Във: в. Дневник (18.07.2011)  
[http://www.dnevnik.bg/bulgaria/2011/07/18/1125422\\_bezkrainata\\_os\\_na\\_vertikal/](http://www.dnevnik.bg/bulgaria/2011/07/18/1125422_bezkrainata_os_na_vertikal/)
18. Вж: Латева, З., „Немили-недраги“ измъчи седмокласниците. Във: в. Монитор (20.06.2006), <http://www.monitor.bg/article?id=85084>
19. Вж: Защо плачат седмокласниците. В: сп. Тема (бр. 25 от 2006)  
<http://www.temanews.com/index.php?p=tema&iid=126&aid=3260>

20. Вж: Благоева, М., Ех, немили-недраги букви! Във: в. Монитор (14.09.2009) <http://www.monitor.bg/article?id=213823>
21. Вж: Петкова, А., Университетска неволя. Във: в. Труд (14.07.2010) <http://m.trud.bg/Article/c/544238>
22. Вж: Йолова, И., Защо има автори „явления“, а книги явления – няма (интервю с Калин Донков). Във: в. Труд (12.03.2010)/, <http://www.trud.bg/Article.asp?ArticleId=410501>

## ЛИТЕРАТУРА

- Барт, Р. (2012). *Удоволствието от текста*. София: НБУ.
- Де Ман, П. (2000). *Алегории на четенето*. София: Критика и хуманизъм.
- Добрев, Д. (1994). *Изтичащото битие*. Шумен: Еп. Константин Преславски.
- Добрева, Е., Савова, И. (1990). *Проблеми на изграждането на текста*. София: Народна просвета.
- Добрева, Е., Савова, И. (2000). *Текстолингвистика*. Шумен: Еп. Константин Преславски.
- Добрева, Е., Добрев, Д. (2008). *Бай Ганьо и Андрешко – любимци на българската журналистика*. във: Viva Vox. Юбилеен сборник. София: Св. Климент Охридски.
- Добрева, Е. (2009). *Толерантност, нетолерантност и нулева толерантност в съвременния български печат*. В. Търново: Фабер.
- Добрева, Е. (2009). *Театралната метафора в българския печат, сп. Език и литература*.
- Личева, А., Панчева, Е., Янакиева, М. (2007). *Теория на литературата: от Платон до постмодернизма*. София: Колибри.
- Предизвикателства пред училищното образование. Резултати от участието на България в програмата за международно оценяване (PISA). Доклад на Центъра за контрол и оценка на качеството на училищното образование – Министерството на образованието и науката (2013).

## REFERENCES

- Bart, R. (2012). *Udovolstviето ot teksta*. Sofiya: NBU.
- De Man, P. (2000). *Alegorii na cheteneto*. Sofiya: Kritika i humanizam.
- Dobrev, D. (1994). *Iztichashtoto bitie*. Shumen: Ep. Konstantin Preslavski.
- Dobrev, E., Savova, I. (1990). *Problemi na izgrazhdaneto na teksta*. Sofiya: Narodna prosveta.
- Dobrev, E., Savova, I. (2000). *Tekstolingvistika*. Shumen: Ep. Konstantin Preslavski.

- Dobreva, E., Dobrev, D. (2008). Bay Ganyo i Andreshko – lyubimtsi na balgarskata zhurnalistika. v: Viva Vox. Yubileen sbornik. Sofiya: Sv. Kliment Ohridski.
- Dobreva, E. (2009). *Tolerantnost, netolerantnost i nuleva tolerantnost v savremenniya balgarski pechat*. V. Tarnovo: Faber.
- Dobreva, E. (2009). Teatralnata metafora v balgarskiya pechat, sp. Ezik i literatura
- Licheva, A., Pancheva, E., Yanakieva, M. (2007). *Teoriya na literaturata: ot Platon do postmodernizma*. Sofiya: Kolibri.
- Predizvikatelstva pred uchilishtnoto obrazovanie. Rezultati ot uchastieto na Bulgariya v programata za mezhdunarodno otsenyavane (PISA). Doklad na Tsentara za kontrol i otsenka na kachestvoto na uchilishtnoto obrazovanie – Ministerstvoto na obrazovaniето i naukata (2013).

## THE PHENOMENON “STUDENTS' PEARLS” AND YOUNG PEOPLE’S VALUES

**Abstract.** Registering problem and subsequent analysis of the various aspects undoubtedly generate guesses as to how to address the problem itself. Logical hypothesis is that the more widely analysis is publicized, the more ambitious is its idea to focus attention and form public opinion toward serious issues, especially when those affect different social groups. An example in this regard are appeals, which appear in the media (print, electronic, social networks) which publish meticulously every year series of notoriously comic misinterpretations in essays on Bulgarian classical literature, so called “student’s pearls” from state matriculation or prospective student exams.

✉ **Mrs. Nadya Kantareva-Baruh, PhD student**

University of Shumen

Shumen, Bulgaria

E-mail: nadia\_kantareva@abv.bg